

Document	Archeologische en cultuurhistorische Quickscan
Plangebied	Raadhuisstraat tussen 107 en 111, Dirkshorn, gemeente Schagen
Adviesnummer	20094
Opsteller(s)	C.M. Soonius (senior archeoloog) & A.S. de Groot (archeoloog)
Datum	14-04-2020

Advies	Ingrepen vrijgeven vanuit aspect archeologie en cultuurhistorie als de kavel niet groter is dan nu staat aangegeven. Dubbelbestemming Waarde-Archeologie 2 kan worden gewijzigd in Dubbelbestemming Waarde-Archeologie 4. De aanduiding cultuurhistorisch waardevolle verkaveling kan vervallen op basis van de ingrijpende werkzaamheden gedurende de ruilverkaveling. Van de oorspronkelijke verkaveling is niets meer over. Bebouwing aan het lint versterkt de structuur van de lintbebouwing langs de weg die al aanwezig is.
---------------	---

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Schagen (contactpersoon: Gerard van Leeuwen) is gekeken naar het aspect archeologie en cultuurhistorie met betrekking tot het principeverzoek om een bouwvlak te creëren tussen Dorpsstraat 107 en 111 in Dirkshorn, gemeente Schagen. Hiertoe dient de huidige bestemming agrarisch te worden gewijzigd in wonen. De omvang van het bouwvlak is nog niet exact bekend, maar voor onderhavige QuickScan is een globale begrenzing gemaakt (afb. 1). De omvang van dit plangebied is ca. 750 m².

2. Bestemmingsplan Landelijk gebied Harenkarspel

Het plangebied ligt in het bestemmingsplan Harenkarspel (vastgesteld 11-12-2013).¹ In de toelichting van dit bestemmingsplan staat op pagina 57 aangegeven dat archeologische resten een rol in de gemeentelijke planvorming spelen. Ook bij wijzigingsbevoegdheden zal het aspect archeologie in de beoordeling moeten worden meegenomen, waarbij het gemeentelijk archeologiebeleid een handvat is.

Het bestemmingsplan Landelijk gebied Harenkarspel heeft gebruik gemaakt van de beleidskaart archeologie (afb. 2).² Deze kaart is vertaald naar dubbelbestemmingen Waarde-Archeologie. Voor onderhavig plangebied geldt een vrijstellingsgrens voor archeologisch onderzoek van 100 m² (Waarde-Archeologie 2).

¹ Bügel Hajema 2013: NL.IMRO.0441.BPLGH2009-OH02.

² Nyst e.a 2011.

Tevens ligt het plangebied in een zone met gebiedsaanduiding cultuurhistorisch waardevolle verkaveling. Onduidelijk is waarop de begrenzing van deze gebiedsaanduiding gebaseerd is (zie onder kopje 4).

Afbeelding 1. Ligging plangebied bij benadering (rode stippellijn) op recente luchtfoto (bron: PDOK).

3. Beleidskaart archeologie 2011³

Het plangebied heeft op de beleidskaart archeologie een hoge archeologische waarde (geel op afb. 2). Het grootste deel van het plangebied betreft de locatie van een verdwenen molen, genaamd Molen Govers of Molen van Perrin (gele cirkel op afb. 2)⁴. De betreffende molen is gebouwd tussen 1858 en 1880 en in 1927 weer gesloopt. Op basis van analyse van het historisch kaartmateriaal kan de molen beter worden gelokaliseerd (zie onder kopje 4). Verder ligt het plangebied aan de rand van de historische kern van Dirkshorn, een lintdorp dat in de late Middeleeuwen is ontstaan langs de dijk. Het rode vlak op de beleidskaart betreft het kerkterrein van de gereformeerde kerk van Dirkshorn. Deze kerk is pas in de 20ste eeuw gebouwd en is per abuis aangegeven als een terrein waarin bij alle bodemroering rekening gehouden dient te worden met archeologie. De gereformeerde kerk is wel een gemeentelijk monument (afb. 3).

Het plangebied ligt in het oostelijke deel van de voormalige gemeente Harenkarspel. Dit deel is sinds de prehistorie natter en lager dan het westelijke deel van de gemeente. Voor deze lager gelegen zone geldt dat bij grondroerende werkzaamheden met een omvang van meer dan 2.500 m² rekening moet worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden (groene vlak op afb. 2).⁵

³ Nyst e.a. 2011.

⁴ Databasennr 4306 (<https://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnummer=02558>).

⁵ Nyst e.a. 2011: tabel op pagina 9 geeft een middelhoge verwachting voor deze zone.

Afbeelding 2. Ligging plangebied op beleidskaart Archeologie

Afbeelding 3. Ligging plangebied op inventarisatiekaart cultuurhistorische elementen. Binnen deze kaartuitsnede zijn geen sloten meer aanwezig van voor de ruilverkaveling (vergelijk met historisch kaartmateriaal).

4. Cultuurhistorische achtergrond

Het plangebied ligt aan de Raadhuisstraat, een binnenwaterkerende kade of dijk die uit de Late Middeleeuwen dateert en van historisch-geografische waarde is (code WFR039G: afb. 3). Door de hogere ligging werden dergelijke kaden vaak als weg gebruikt en ook nu nog is deze dijk als weg herkenbaar. De binnenwaterkerende functie is meestal verloren gegaan, maar de verkeersfunctie niet. Ook fungeerden deze dijken vaak als ontginnings- en bewoningsas, zoals bij Dirkshorn. De samenhang met de verkaveling is door herinrichting verloren gegaan. Dit wordt duidelijk als je de huidige percelering en waterpartijen vergelijkt met het historisch kaartmateriaal.

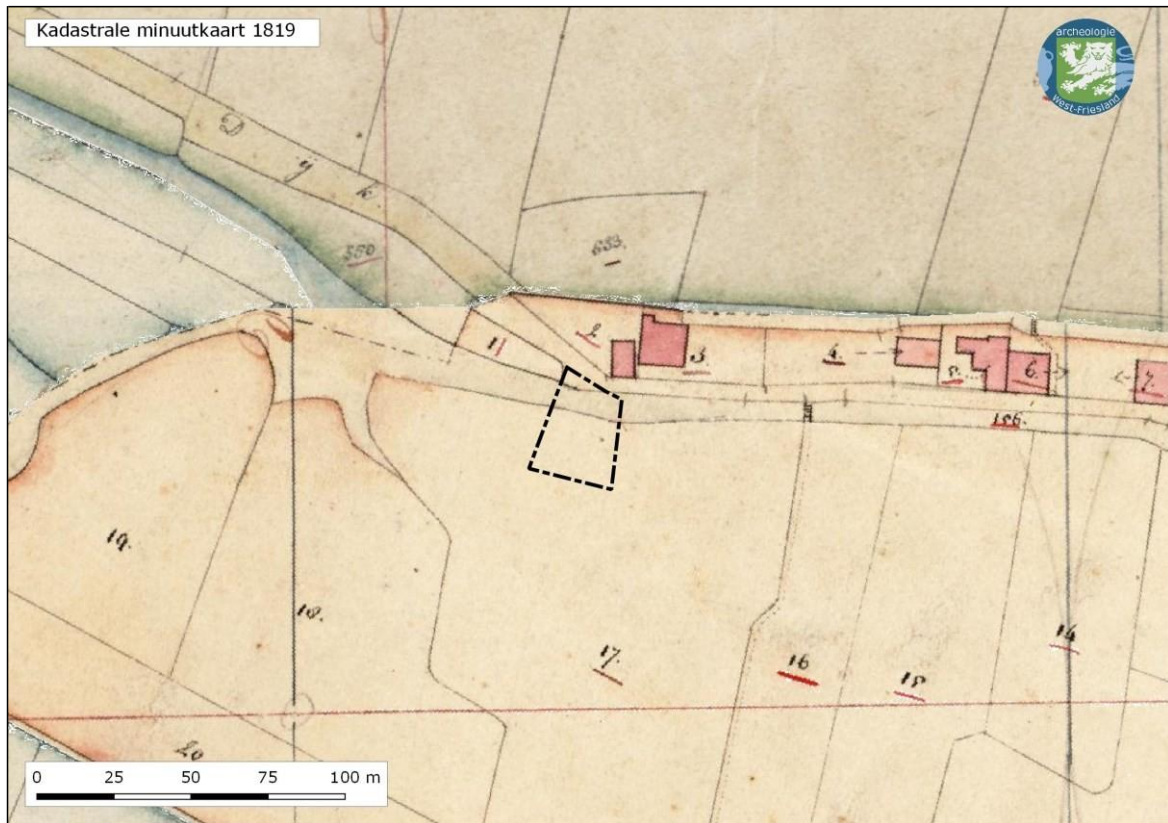
Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de kaart van Dou uit 1651-1654 is ter hoogte van het plangebied geen bebouwing zichtbaar (afb. 4). Wel is zeer fraai de waterstaatkundige situatie afgebeeld met bebouwing langs de dijk, grote vaart voor de afvoer van het water en de molens van Stroet (aan de westzijde) en Dirkshorn (aan de oostzijde).

Afbeelding 4. Globale ligging plangebied (zwarte cirkel) op de kaart van Dou.

Op de kadastrale minuut uit 1819 is ook geen bebouwing aanwezig binnen het plangebied (afb. 5). Het noordelijke deel van het plangebied ligt ter hoogte van de vaart die een verbinding vormde tussen de twee poldermolens aan weerszijden van het plangebied. Het zuidelijke perceel is in gebruik als weiland.

Op een kaart van de situatie uit 1880 staat ten westen van het plangebied een korenmolen aangeduid (KM op afb. 6). De bouw van deze molen zal dus gerealiseerd zijn tussen 1819 en 1880. In het noordelijke deel van onderhavig plangebied loopt nog steeds de grote vaart. De molen van Dirkshorn (ten oosten van het plangebied) ligt nog op dezelfde locatie als in de 17de eeuw (zie afb. 4). De kerk is nog niet zichtbaar op deze kaart.

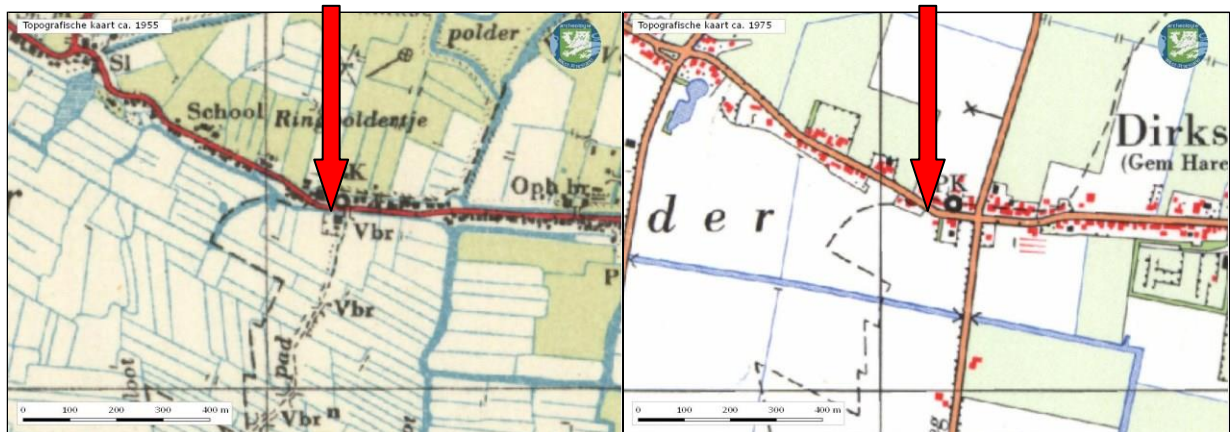

Afbeelding 5. Ligging plangebied op de kadastrale minuut uit 1819.

Afbeelding 6. Globale ligging plangebied (witte cirkel) op topografische kaart rond 1880 (bron:topotijdreis).

Tijdens de ruilverkaveling is de omgeving van het plangebied rigoureus aangepakt. Het landschap is geheel nieuw ingericht (afb. 7). De nog resterende cultuurhistorische elementen in de buurt van het plangebied staan weergegeven op afb. 3.

Afbeelding 7. Globale ligging plangebied (aangegeven met rode pijl) op topografische kaart uit 1955 (links) en 1975 (rechts). De gevolgen voor het historische landschap en waardevolle verkavelingen zijn in een oogopslag waar te nemen.

Op basis van het geraadpleegde historisch kaartmateriaal geldt een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Nieuwe tijd. De op de beleidskaart archeologie uit 2011 aangegeven molenplaats bevindt zich niet ter hoogte van het plangebied.

Tevens kan voorzichtig worden geconcludeerd dat de begrenzing van de historische kern van Dirksborn waarschijnlijk niet doorloopt tot in het plangebied.

5. Archeologische en geologische bronnen

De bodemkaart (schaal 1:50.000) laat zien dat het plangebied grotendeels bestaat uit zogenaamde tuineerdgronden, gevormd in zware zavel en klei (code EK79). Tuineerdgronden komen in de regel voor langs bewoningslinten.

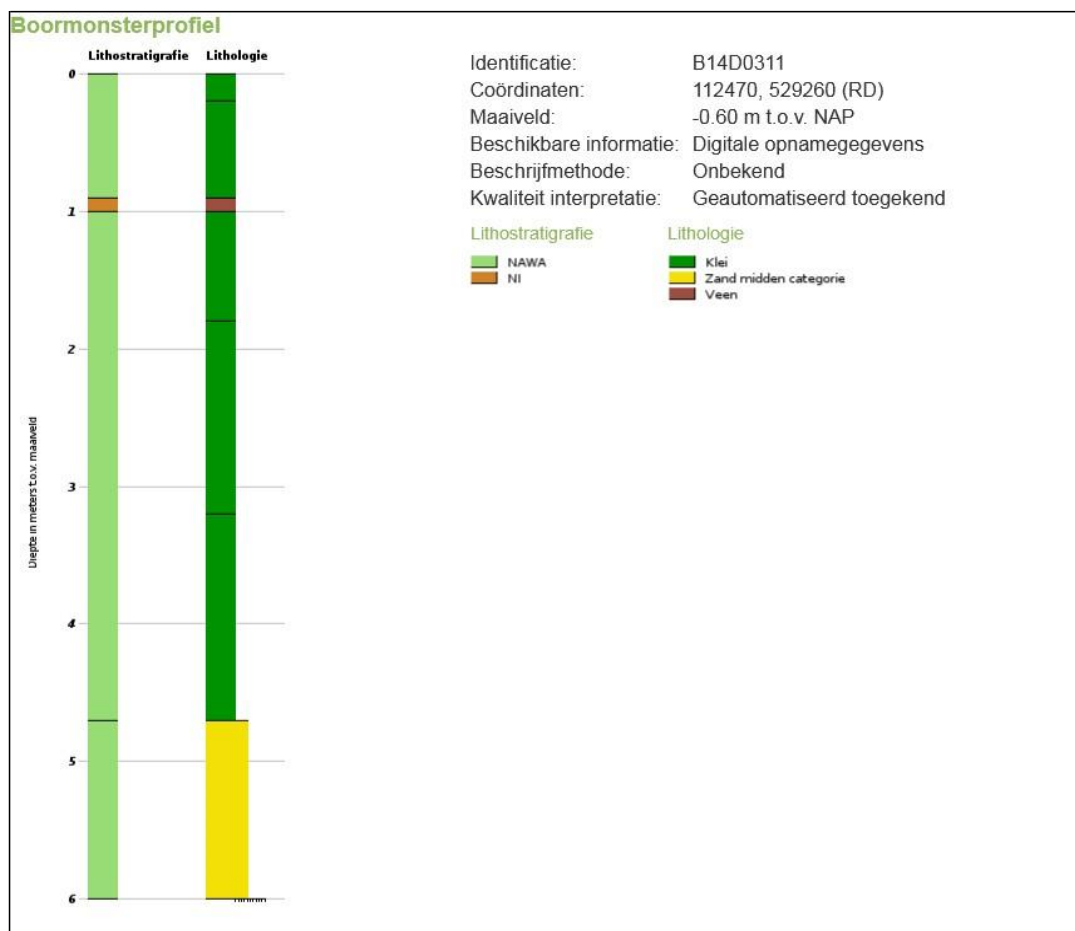
In 2007 is op ca. 150 meter ten oosten van onderhavig plangebied een archeologisch bureauonderzoek⁶ en inventariserend veldonderzoek⁷ uitgevoerd aan de Raadhuisstraat ten behoeve van de bouw van vier woningen. Deze woningen zijn inmiddels gerealiseerd (Raadhuisstraat 99a, 99c, 99e en 99f). Op basis van het bureauonderzoek gold een hoge archeologische verwachting voor nederzettingssporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Tijdens het veldonderzoek zijn vijf boringen verricht tot een diepte van maximaal 4 m –Mv. Uit de boringen kwam naar voren dat de bodem in het hele plangebied is verstoord. Er zijn in de bovenste lagen geen archeologische indicatoren aangetroffen. Op basis van dit booronderzoek is het plangebied vrijgeven.

In geen van de boringen is veen aangetroffen. Bewoning op het veen is in principe mogelijk vanaf de IJzertijd- Vroege Middeleeuwen. Ten zuiden van het plangebied is een dunne veenlaag aanwezig op ca. 1 m diepte (Dinoloket boornummer B14D0311: afb. 8).

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3) ligt het plangebied lager dan de aangrenzende bebouwde percelen (afb. 9). Ook is goed zichtbaar dat de percelen ten noorden van de Raadhuisstaat een stuk hoger liggen.

⁶ Van der Zee 2007; Archisnummer: 2162321100.

⁷ Leuversing & Mol 2007; Archisnummer: 2169912100.

Afbeelding 8. Boormonsterprofiel van een boring op ca. 350 m ten zuidwesten van het plangebied.

Afbeelding 9. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op het AHN (bron: ahn.nl).

6. Gespecificeerde verwachting

Op basis van de in onderhavige Quicksan geraadpleegde historische, archeologisch, geologische en bodemkundige bronnen kan het volgende worden geconcludeerd:

- De in de beleidskaart archeologie aangegeven molenplaats ligt buiten het plangebied en de begrenzing van de historische kern van Dirkshorn loopt niet door tot in het plangebied. Het noordelijke deel van het plangebied bestond tot aan de ruilverkaveling uit een brede vaart. Dit betekent dat voor het plangebied een lage verwachting geldt voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.
- In de ondergrond kan een dunne veenlaag aanwezig zijn. In principe is op dit niveau bewoning mogelijk uit de periode Romeinse tijd- Vroege Middeleeuwen. Dit kan vertaald worden naar een middelhoge verwachting;
- Onder het veen kunnen goed gerijpte kwelderafzettingen aanwezig zijn waarop in de periode Laat Neolithicum – Bronstijd bewoning mogelijk is geweest. Voor deze periode geldt eveneens een middelhoge verwachting.

In de beleidsnota uit 2011 wordt voor het oostelijke lager en natter gelegen deel van de voormalige gemeente Harenkarspel een vrijstellingsgrens van 2.500 m² aangehouden.

7. Conclusie & Advies

Het plangebied heeft een omvang van ca. 750 m². Deze oppervlakte overschrijdt de huidige vrijstellingsgrens voor archeologisch onderzoek (= 100 m²). Deze vrijstellingsgrens is destijds bepaald op basis van de aanwezigheid van een verdwenen molen en de ligging in de historische dorpskern van Dirkshorn. Op basis van de geraadpleegde bronnen kan de hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd naar beneden kan worden bijgesteld. In de ondergrond kunnen zich wel resten uit de prehistorie t/m Vroege Middeleeuwen bevinden.

Voor de locatie Raadhuisstraat tussen 107 en 111 zijn nog geen definitieve plannen bekend. Ten behoeve van de bescherming van eventueel in de ondergrond aanwezige resten uit de prehistorie tot en met Vroege Middeleeuwen **kan** een dubbelbestemming Waarde-Archeologie 4 (vrijstellingsgrens 2.500 m²) worden opgenomen in het wijzigingsplan/bestemmingsplan. Hiervoor dient wel een gewijzigd artikel te worden opgenomen (zie kopje 9). Dit artikel kan te zijner tijd los worden aangeleverd.

Gezien de omvang van het plangebied is de kans echter zeer klein dat de vrijstellingsgrens wordt overschreden. Ingrepren met een oppervlakte kleiner dan 2.500 m² hoeven niet verder getoetst te worden op het aspect archeologie.

Op basis van de omvang van het plangebied is nader archeologisch onderzoek in het kader van de Archeologische Monumentenzorg niet noodzakelijk.

De aanduiding cultuurhistorisch waardevolle verkaveling kan vervallen op basis van de ingrijpende werkzaamheden gedurende de ruilverkaveling. Van de oorspronkelijke verkaveling is niets meer over. Bebouwing aan het lint versterkt de samenhang tussen de voormalige binnenwaterkerende dijk en de lintbebouwing langs de weg.

8. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Burck, P. du, 1957. Een bodemkartering van het tuinbouwdistrict Geestmerambacht. De Bodemkartering van Nederland deel XVII/Verslagen van landbouwkundige onderzoeken No. 63.3. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Haringcarpel, sectie B, genaamd Dirkshorn, eerste blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Leuving J.H.F. & J.A. Mol, 2007. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen (karterende fase), Raadhuisstraat te Dirkshorn. Synthegra Archeologie Rapport P0502381. Syntegra bv, Hoorn.

Molendatabase.
Noord-Hollands Archief

Nyst, C.L., E.J. van Rooijen & J.M. van der Veen, 2010. *Beleidsnota Cultuurhistorie Gemeente Harenkarspel*. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

Topotijdreis

Zee, R.M. van der & J.A. Mol, 2007. Bureauonderzoek Raadhuisstraat, locatie Koelman te Dirkshorn (gemeente Harenkarspel). Synthegra Archeologie Rapport P0502185. Syntegra bv, Hoorn.

9. Waarde- Archeologie 4 (optioneel op te nemen in wijzigingsplan)

Artikel ** Waarde – Archeologie 4

****.1 Bestemmingsomschrijving**

De voor 'Waarde - Archeologie 4' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor het behoud en de bescherming van de archeologische waarden van de gronden.

****.2 Bouwregels**

**.2.1 Voor bouwwerken met een oppervlakte groter dan 2.500 m², moet alvorens een omgevingsvergunning voor het bouwen wordt verleend, door de aanvrager een rapport worden overgelegd waarin, naar het oordeel van het bevoegd gezag:

- a. de archeologische waarden van de gronden die blijken de aanvraag kunnen worden verstoord in voldoende mate zijn vastgesteld, en:
- b. in voldoende mate is aangegeven op welke wijze de archeologische waarden worden bewaard en/of gedocumenteerd.

****.2.2 Advies archeoloog**

Alvorens het bevoegd gezag beslist over een vergunning als bedoeld in lid **.2.1 winnen zij advies in bij de archeologisch deskundige omtrent de vraag of de door het verlenen van de omgevingsvergunning geen onevenredige afbreuk wordt of kan worden gedaan aan de archeologische waarden, en zo ja welke voorwaarden dienen te worden gesteld. In sommige gevallen volstaat een archeologische quickscan als duidelijk is dat de geplande ingrepen geen onevenredige afbreuk doen aan de aanwezige archeologische waarden.

**.2.3 Indien uit het in lid **.2.1 genoemde rapport of de in lid **.2.2 genoemde quickscan blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het verlenen van de omgevingsvergunning voor het bouwen zullen worden verstoord, kan het bevoegd gezag één of meer van de volgende voorwaarden verbinden aan de omgevingsvergunning:

- a. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen, waardoor de archeologische waarden in de bodem kunnen worden behouden;
- b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
- c. de verplichting de werken of werkzaamheden die leiden tot de bodemverstoring, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg die voldoet aan door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties.

****2.4. Uitzondering onderzoeksplicht**

Het bepaalde in dit lid onder ****2.1.** is niet van toepassing, indien het bouwplan betrekking heeft op één of meer van de volgende activiteiten of bouwwerken:

- a. vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte, voor zover gelegen op of onder peil, niet wordt uitgebreid en waarbij gebruik wordt gemaakt van de bestaande fundering;
- b. een bouwwerk dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 50 cm en zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst.

****3 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden**

****3.1** Het is verboden zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van het bevoegd gezag, de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, en werkzaamheden uit te voeren, ongeacht het bepaalde in de regels bij de andere op deze regels van toepassing zijnde bestemmingen:

- a. het ontgronden, afgraven (waaronder het graven van watergangen en waterpartijen), egaliseren en ophogen van gronden en/of het anderszins ingrijpend wijzigen van de bodemstructuur;
- b. het uitvoeren van overige groundbewerkingen;
- c. het verwijderen en/of aanbrengen van bomen en diepwortelende beplanting;
- d. het aanleggen van ondergrondse energie-, transport- en of communicatieleidingen.

****3.2** Het bepaalde in lid ****3.1** is niet van toepassing op werken, geen bouwwerken zijnde, en werkzaamheden die:

- a. het normale onderhoud betreffen;
- b. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van inwerkingtreding van dit plan;
- c. in het kader van archeologisch onderzoek en het doen van opgravingen worden uitgevoerd, mits verricht door een daartoe bevoegde instantie;
- d. niet dieper gaan dan 0,50 m beneden het maaiveld en een kleinere oppervlakte dan 2.500 m² beslaan.

****3.3** De in lid ****3.1** genoemde vergunning kan slechts worden verleend indien geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de archeologische waarden van de gronden.

****3.4** Alvorens een omgevingsvergunning wordt verleend, moet door de aanvrager een rapport worden overgelegd waarin, naar het oordeel van het bevoegd gezag:

- a. de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag kunnen worden verstoord in voldoende mate zijn vastgesteld, en;
- b. in voldoende mate is aangegeven op welke wijze de archeologische waarden worden bewaard en/of gedocumenteerd.

****3.5** Indien uit het in lid ****3.4** genoemde rapport blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het uitvoeren van werken of werkzaamheden zullen worden verstoord, kan het bevoegd gezag één of meer van de volgende voorwaarden verbinden aan de omgevingsvergunning:

- a. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen waardoor de archeologische waarden in de bodem kunnen worden behouden;

- b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
- c. de verplichting de werken of werkzaamheden die leiden tot de bodemverstoring, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg die voldoet aan door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties.

****4. Wijzigingsbevoegdheid**

Burgemeester en wethouders kunnen het plan wijzigen in die zin dat de bestemming 'Waarde-Archeologie' wordt verwijderd, indien uit deskundig archeologisch onderzoek blijkt dat ter plaatse geen sprake is van behoudenswaardige archeologische waarden.